

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Η ΣΤΗΛΗ ΜΟΥ

Καλή χρονιά, κύριοι. Σας εύχομαι του χρόνου να μην αισθάνεσθε πιά, με το δικίο σας, την ανάγκη των συμβουλών και των κρίσεων μου, να νοιώθετε δε ότι πολλοί σας παρακολουθούν όπως εγώ αυτήν, και όλοι ικανοποιητικά για σας.

Απ' τα πεζά σου, κ. Γ. Γιαν., πολύ αδύνατο στην έκτελεσις ο «Απατηλός τρόμος» σου· αντιθέτως, «Η κρύα κι' ο ξεστός» είναι ανεκδοτολόγημα νόστιμο κι' αρκετά καλά δουλεμένο. Καταλαβαίνεις όμως γιατί δεν μπορώ να το δημοσιεύσω...

Σάν από μετάφρασι, κ. Ρίγ-λε, και το «Δειλινό» σου, κι' ο «Γρύλλος» και το τρίτο: «Στη θάλασσα, στην άστεριά...» Μου κάμνει εντύπωση πως, πρωτό-πειρος εσύ, με τόση φτώχεια στη γλώσσα και τόση αναπηρία στο στίχο, λες πράγματα — να αλ-φνης, ότι ο γρύλλος

μ' ένα ρυθμό στη σκέψις άγναντεύει
ότι όνειροπολήσει ή νύχτα.
Γιατί πούν απ' τη σκέψις επλάστη
δταν άχνος ζωής στη γη έφάνη.

Επίσης ή εικόνα των κυμάτων που παίζουν στην αστροφεγγιά με τις χρυσομένες πλάτες του καραβιού... Άν πάλι είναι δικά σου, παίρνω το λόγο μου πίσω, και σου συνιστώ να γράψης κάτι πεζό.

Το «Περίεργο έθιμο», σάν πεζογράφημα να πούμε, δεν έχει, Δνίς Μ. Άγγ., λογοτεχνικό έν-διαφέρον, ενώ μπορούσε να είχε, αν ήσουν δυνα-τώτερη στην περιγραφή, και, ακόμα περισσότερο, αν κατώρθωνες να κάμης γνώριμη κ' έλκυστική στον άναγνώστη τη θερμή και μυστικόπαθη άνα-μονή της εulογίας της Άγια-Σωτήρας στα μύλα των ρώσων χωρικών. Ούτε όμως και ήθολογικό ένδιαφέρον φαντάζομαι να έχει το «Περίεργο έθιμο», γιατί «άθησάριστο» δεν μπορεί να είναι. Ερείς ότι έχουμε κ' έμετες άνάλογα, όχι για τα μύλα και την Άγια-Σωτήρα ειδικώς, αλλά για τον Άι-Τρύφωνα λόγου χάριν, για το στάρι και γι' άλλα γεωργικά προϊόντα;

Σά να πήγαινες για ύψηλή μουσική και να μισο-δρόμιες μαγεμένος απ' το «άκκόντο» πλανωδίου κιθαρωδού — έτσι μου φάνηκε, κ. Α. Ζων. Ζή όστε, ζή και βασιλεύει ακόμα στο Τζάντε ή καντάδα; Είσαι νεά άφροπλάσμενη! Σάν το ρόδο του Μαγιού Πές το λοιπόν, άηδόνι μου, κι' αν είναι ποίημα μη ρωτάς.

Και τα πρόσωπα της κωμωδούλας σου καλοβαλ-μένα, κ. Μαρή, κι' ο διάλογος της αρκετά άβίαστος· μόνο που το όλο της ξενοφέρνει — γιατί, αφού δεν το θέλεις; Μά ή «προσαρμογή» στο έλληνικό είναι, φίλε, το ευκολώτερο των πραγμάτων σε κάτι τέτοιες θεα-τρικές σκηνοίτες. Όλο τους το γούστο δεν έγκειται στην φυσικότητα και στο καταληκτικό τρώκ; Αί, το τελευταίο διατηρεί σχεδόν πάντα την άξία του, ως διανοητικό «παγινίδι συνδυασμών» ή φυσικότης εξ άλ-λου δεν είναι δυσπερίτευτος... — άρκει να μην την χα-λουν φερσίματα ξενότροπα.

Πώ! πώ! τί πικρός πού είσαι, κ. Γ. Μπερ.! Όμως ή πίκρα ή δική σου περιστατική και άβαστη, άνατιολόγητη απ' τον άλλον πού σ' άκούει, ένφ' του δασκάλου σου ή πίκρα είτανε, σε βεβαιώ — πειθεσαι άλλως τε διαβάζοντάς τον — βαθύτατη, κι' όσο μπο-ρεί να γίνη αιτιολογημένη. «Ό-τόσο κι' αλήθεια αν είτανε ότι

ο πλάστης έκαμε τούτη τη χτίση
δταν βρισκότανε σ' άπειριότητα

και πάλι θάβριζε να τη ζή κανείς, αν μη για τίποτε άλλο, τουλάχιστο για την ευχάριστη δοκιμή της άντο-χής του...

Πόσο «άβριζε» να μεταφρασθί «La Sainte-Alliance des Peuples», κ. Ε. Βαλ., άποδεικνύει το γε-γονός ότι, μ' όλο πού έλάχιστον κόπο σου στοίχισε ή τυπική και κατά λέξει μετάφρασις, δεν ύπολείπεται απ' το πρωτότυπο — όμοιοκαταληκτικό άρθριδίον λαϊκής έφημερίδος!

Βέβαια, κ. Κ. Σωτ., αν επιτρέπεται να λέμε τί δεν άρκει, και τί άρκει και περισσεύει, «το ζω γραφικό, ξερό» δεν «άρκει». Η ζωγραφιά, ή εικόνα ή φυσική, πρέπει και λόγο να έχει, και τόνο συνταιριασμένον ή αντι-θετικό, και, αυτό πού κυρίως μάς ένδιαφέρει εδώ, κά-ποιον παραστάτη πού να χαίρεται ή να λυπάται, να «καθάρεται» μέσα της — χίλιοις πωμένη αλήθεια αυτή. Άλλοιώς, όταν το ζωντανό και τ' άζωο δεν κάνουνε χωρίο, παρά το καθένα κάνει το πολύ μόνο για τον έαυτό του, τότε ή εικόνα καταντά φόρτωμα αντιπονη-τικό. Άκουσε σχετικώς, ώσάν να πούμε

όλγο φως και μακρινό σε μέγα σκότος κ' έρνο.

το σονέτο «Στη μάννα μου» του Έρμονα:

Κεντούσε ή μάννα μου σκυφτή στο παραθύρι δίπλα.
Όσο βροχή έστράλαζε στα χνουδοτά χωράφια.
Και τίς γυαλόφυλλες φραγιές... Της άνοιξης τα μάτια
Δαιμονογούσαν άρραχα κι' άργόγλυκα κυλούσε

Πάνω στης γής τη χλωροσιά το κορυστένιο κλάμα.
Σικά στο περιβόλι μας άσημοστήθω λείβα

Τή φουντωσιά της άπλωνε και της βροχής οι στάλες
Σκαλ όκαλι στα φύλλα της γλυστρώντας κατεβαίναν

Και ψέλλανε κοπαδιαστά. Θαμπό, χαμηλωμένο
Ανάβλεπε το λόνγερμα και με την άχτινιά του
Σπίθες νερόλαμπρες, φωτιές, στίς κλάρες μέσ' άνάφταν.
Σάν άγια καλωσύνη τριγύρω άναρρούσε —

Κ' ή μάννα μου τ' άργόχερο ξακούμπησε και στάθη
Τής σιγαλόδροσης Ζωής το λάλημα ν' άκούση.

Σε παραστενοχωρεί ή ρίμα κ. Ι. Άργ., κι' άντι ν' άναφτερώνη, πεζοκρατεί την έκφρασί σου. Αυτό θά πη — μά όχι, δεν θέλω να συμπληρώσω τη σκέψι μου, δεν μπορώ όμως και να σου συστήσω άσκησι, γιατί θάν της έδινε πάρα — πολλή σημασία, περισσότερη απ' όσην έχει.

Ο ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΦΡΑΝΤΣ ΧΑΛΣ — Ο τρελλός

[Συλλογή του G. de Rothschild]

ΔΙΑ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΣΙΝ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ

Οί κάτοχοι των τευχών 1—40 δύναν-ται να τα βιβλιοδετήσουν εις ένα τόμον εις το εργοστάσιον της Έταιρίας Π. Γ. ΜΑΚΡΗΣ & ΣΙΑ, καταβάλλοντες δραχ. 15 (έβδομήκοντα πέντε). Προς τούτο δέον να φέρουν εις τα Γραφεία της Έταιρίας Π. Γ. ΜΑΚΡΗΣ & ΣΙΑ Όδός Σοφοκλέους 3, τα 40 τεύχη πλήρη μετά των περιδικιών των.

Οί έν ταίς έπαρχίαις δύνανται, όπως οίκονομίσουν περιττά έξοδα, να λάβωσι μόνον το κάλυμμα ταχ)κώς, προεμβάζον-τες δραχ. 50 — πλέον δραχ. 9 ταχυδρο-μικών και να βιβλιοδετήσουν τον τό-μον των εις έν των έν τη πόλει των βι-βλιοδετείων.

Έν περιπτώσει καθ' ήν άπολύτως έπι-θυμούν να βιβλιοδετηθί εις το εργοστά-σιον της Έταιρίας μας, δέον να άποστεί-λωσι συστημένα τα άνω 40 τεύχη πλήρη, μετά του περιδικίου, και να έμβάσουν δραχ. 5 — πλέον δραχ. 28 διά τα τα-χυδρομικά της επιστροφής του τόμου.

Οί κάτοχοι άποκομμάτων (κουπονιών) δέον να άναμείνουν όπως συμπληρωθί και το άπόκομμα του 50ου τεύχους· τότε δε θέλουν μάς άποστείλει ταύτα άπό του άποκόμματος του 21ου τεύχους μέχρι του 50ου όποτε θέλουν τύχει 30ο)ο έκ-πτώσεως επί των άνω τιμών βιβλιοδεσίας (δηλ. διά πλήρη βιβλιοδέτησιν δραχ. 52.50 πλέον ταχ)κών διά τας έπαρχίας δραχ. 21.50, και διά μόνον το κάλυμμα δραχ. 35. — πλέον ταχ)κών δραχ. 9.).

ΕΝΑΣ ΘΑΝΑΤΟΣ

— Έγώ δε χρειάζομαι δά πιά μαθές έδώ μέσα! Σά να την άκούω τη φωνή της, ψιλή, παραπο-νιάρικη, συρτή, με τον τραγουδιστό νησιώτικο τόνο, μ' ένα έλαφρό έρωτηματικό στο τέλος.

— Όλα δά απ' έξω ρχώνται έτοιμα. Γιορτές είναι τούτες; Χριστούγεννα; Άη Βασίλη; Δαμρή; Κύριε Έλέησον και συχώρησε τους δούλους του.

Από δέκα χρόνων κοπελούδι την είχαν πάρη στο σπίτι ψυχοπαίδα όπως συνήθιζαν τον παλιό καιρό. Έπειτα της έκοψαν σιγά-σιγά μηνιατικό — τιποτένια πράματα — και το μηνιατικό το μάζεψε

μήνα το μήνα κ' έκανε το κομποδέμα της. Έ-πλεκε, κεντούσε, έκοβε κ' έρραβε και σιγά-σιγά έφτιασε το μικρό της γιούκο στην κάμαρά της. Τριαντάρα, περίμενε ακόμη το γαμπρό. Άλλά καθώς ήταν αλλοιθωρη και κούτσαινε έλαφρά απ' τώνα πόδι, κανείς δε βρισκόταν ευκόλα να μπλέξη. Στη γειτονιά την έλεγαν Η γκα-βολένη: Στο σπίτι τη λέγαμε Δενιώ.

Όλα άστράφτανε μέσα στο μαγειρείο, το αληθινό βασίλειο της. Τα χαλκώματα λαμποκο-πούσαν· ο νεροχύτης άσπροβόλουσε, ο τοίχος κιτρινίσε κάθε Σαββατόβραδο σά φλουρί· κ' οι πλάκες κάτω, και τα πλακάκια της κουζίνας γυάλιζαν σά σμαλτωμένες· κι' όλο το άλλο σπιτικό περνούσε απ' τα χέρια της, γιατί άλλο θηλυκό δεν παραδέχεται ποτέ της έξόν από τη μητέρα μου· κι' αυτήν όχι στη λάτρα και το κουμάντο του μαγειρείου. Όλα περνούσαν απ' τα χέρια της και κάτω απ' τα αλλοιθωρα μάτια της. Το πιο μεγάλο της χαρολόγημα, αληθινό πανηγύρι, πού ή ψυχή της δάκαι-ρη άνοιγόνταν σε έκστασι και στο πρόσωπό της ζωγραφίζονταν ζωντανή ή χαρά, ήταν τις παραμονές κάθε μεγάλης γιορτής. Όταν το σκαφίδι έβγαине απ' το κελλάρι και πλενόταν. Όταν ο πλάστης κατέβαινε απ' το ράφι, όταν ή βούρτσα έτριβε και ξανάτριβε ως να το γδάρη, το μικρό τραπέζι, ή χαρά ήταν τόση πού τα δυο αλλοιθωρα μάτια έφταναν καμμία φορά να γίνονται γλυκύτατα!

Το πρώτο χτύπημα της δόθηκε όταν ένα άπό-γεμα ό πατέρας γύρισε άπόόω κρατώντας μιά χαρτοσακούλα με κουραμπιέδες, παραμονή Χρι-στουγεννιάτικα. Κατέβασε τα μούτρα της· σου-φρωσε τα φρύδια, αλλοιθώρισε περισσότερο, και σούρνοντας το κουτσό πόδι της με την κουντούρα, βγήκε έξω απ' την τραπεζαρία μουρμουρίζοντας. — Έμεις δεν ξερομε μαθές να πλάσουμε κου-ραμπιέδες;

Την δεύτερη χρονιά, ήρθαν και τα κουλουράκια, την άλλη τα τσουρέκια, οι μπακλαβάδες τα κα-ταίφια. Έπειτα σιγά-σιγά το σκαφίδι άπολησμο-νήθηκε κ' έσκέβρωσε. Έμειναν τελευταίες οι δίπλες και τα μελομακάρονα κι' ύστερα της άφησαν κι' αυτές για το μελεά τους.

Αυτή αθανάτονα σαν να της πέραν απ' το βασίλειό της κορμάτι κορμάτι και σαν να της κλέβουν απ' την κορρόνα της τα διαμάντια και τα ρουμπίνια και τα μαργαριτάρια ένα ένα.

Έμεινε τελευταία, άσάλευτη κι' άπειραγρή, για το καλό του σπιτιού και του χρόνου, ή Βασίλ-πιττα. Σ' αυτήν πιά έβαλε όλη την ψυχή της κι' όλα τα δυνατά της, πλάθοντας, ανεβάζοντας, χτυ-τώντας, γυρίζοντας από όλες τις μεριές το ιερό — όπως τότε — προζύμι, πασπαλίζοντας αυτό με διάφορα μυρωδικά και βράγοντας μ' άνόθερο πού το φύλαγε επίτηδες σε μπουκαλάκι όλη τη χρονιά σφιχτοκλεισμένο και κρυμμένο βαθειά στη ντουλάπα. Τ' άνόθερο της ήττα.

— Άς πη νά φέρη απ' έξω τέτοια αν μπορεί.

Πές του να πάη νά βρή σαν και τούτηνε!

Αλλοιμονο. Τον άλλο χρόνο της έδοσαν το τε-λευταίο θανάσιμο χτύπημα.

— Δενιώ, ό άφέντης ψόνισε την ήττα!

Όλοκληρο τον πλάστη να της κατέβειαν στο κεφάλι, δε δά ένοιωθε τέτοιον πόνο. Καθώς σήκωσα τα μάτια μου, μού φάνηκε πως είδα να γυαλίζουν στις γωνίες των δυο αλλοιθωρων ματιών και να τρέ-χουν στο μάγουλό της απ' τα ματόκλαδα δυο στα-λαγματιές. Με το μανίκι της πόλκας της σκαπά-στηκε και σκύβοντας το κεφάλι και σφύροντας το πόδι τραβήξε κουτσάινοντας κατά την κουζίνα.

— Άμ δε χρειάζομαστε λέω πιά.

Η άλλη χρονιά δεν την ήρε στο σπίτι. Μάζεψε τα ρουχαλάκια της, πήρε το μάσουλο της, και τα προικιά της και τραβήξε κατά το νησί.

Έχω μάδη πως ζή ακόμα, γονά έξηντάρα και νύμφη άνύμφευτη· μά τι βγαίνει με τούτο;

Η Δενιώ του παλιού σπιτιού μαζί με τους κουραμπιέδες, τις δίπλες, και την ήττα, πέθανε για πάντα!

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΟΡΕΑ Καρ. Χατζη

ΗΜΕΡΟΜ. 29-9-78

ΑΡΙΘ. 23585

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ
ΥΠΟ
ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΖΟΥΣΑΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΝ ΤΟΥ ΜΕΝΕΛΙΚ

ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ ΠΑΝΤΟΤΕ Ο Κ. Σ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ, ΑΥΤΟΠΤΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΗΚΟΟΣ

των ενδυμασιων καὶ οἱ κατοικοὶ τῆς με τος λευ-
πῇ οἰκίᾳ τῆς δὲν διαφέρουν τῶν κατοικούν-
των συνοικισμῶν, τοὺς ὁποίους συνηγήσατε κατὰ τὴν
ἡμέραν ἕως ἐδῶ πορεύαν. Μεγαλὴν ὅμως εὐρί-
στε διαφοράν εἰς τὸ χλῆμα, διότι ἐνῶ εἰς τὸ Τίμα-
ρι πρὸς ἑξήκοντα ἀνδράσιν ἀντιστοιχοῦν ὀκτώ

ΦΡΑΝΤΣ ΧΑΛΣ. Hille Bobbe, η μάγισσα του
Harlem, με την κουκούλα (1650)
[Μουσείο του Βερολίνου]

τον, τώρα που περιμάζεψε κατά την έκφραση του Προφήτη, τα σπέρματά του δικά του, κι άρχισε να σπατάλει την καταντία του, να διεκδικεί το δικαίωμά του στη Ζωή, τώρα που μία σωτηρία φωνή άκούστηκε στο σπατάλεδο του Ισραήλ. Δεύτες ανέλθουμε τέκνη Ιακώβ, τώρα πια μπορούμε να ποδύμε ποδ' ο καρπός βλάσκει: άς τον πεποιθέναι πια βάσανα.

ΦΡΑΝΤΣ ΧΑΛΣ. Hille Bobbe, η μάγισσα του
Harlem, με την κουκουλά της (1650)
[Μουσείο του Βερολίνου]

ΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΤΗΣ ΚΥΡΑ-ΠΑΓΩΝΑΣ

Σαλούτσος
Κυρά Παγώνα ή Σαλούτσεννα
Σορόκος

Πρόσωπα:

(Στο σπίτι του Σαλούτσου. Ο Σαλούτσος, ένας άνθρωπος κοινός και λεπτοκαμωμένος, πεθνημένος, κάθεται με μια πετσέτα περασμένη στο λαιμό. Η κυρά Σαλούτσεννα τον κβείει με μια μαλλιά. Μαζών με το ψαλίδι τρέχει κ' η γλώσσα της).

ΠΑΓΩΝΑ. — Κακομοίρη μου, κακομοίρη μου, τι θά-
σουν χωρίς μένα! Χαμένο κορμί! Όλοι το
λέν. Έγώ σε περιμίζενα.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ (ξεφώνιστος). — Άου! θαρρώ πώς μου
πήρες και την πέστα!

ΠΑΓΩΝΑ. Μηνόγγυχη! Μόνο μια τρίχα σου τρά-
βηξα. Σόπα... λίγο ακόμα θέλουμε (έξακολου-
θεί να τον κουρεύει). Όρίστε να τελειώνουμε.
Κ' έτσι γλιτώσαμε άμειως-άμειως δέκα δραχ-
μές εκτός από το πουργιτούρα. Έλα σήκω είσαι
έτοιμος.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. (Σηκώνεται και κυττάζει φοβισμένος τον
καθρέφτη. Ένας μορφαμένος δυσαρεσκέας διαγα-
ρείται στο πρόσωπό του καθώς αντικρίζει το κε-
φάλι του, επάνω στο οποίο τον ψαλίδι της κυρά
Παγώνας ξεθάλασε, σκέλες, κήπους και βραγές...
Δαγκώνει τα χείλη, ξεροκαταπίνει και γυρίζει το
βλέμμα αλλού).

ΠΑΓΩΝΑ. Με τις θυγείες σου!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Έτοιμος.

ΠΑΓΩΝΑ. Και τώρα πάω να σου μαντάρω της κάλ-
τσες. Εκθαβρίζεις τα μαχαιροπήρουνα;

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Ναί.

ΠΑΓΩΝΑ. Και τους μπρούτζους;

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Ναί.

ΠΑΓΩΝΑ. Έ, λοιπόν τώρα δεν μένει παρά να καθι-
σώσης τα παπούτσια και τα τζάμια.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Μά Παγώνα...

ΠΑΓΩΝΑ. Τι μιά; Άπονη είναι σαββατόβραδο!
Τεμπέλη! Έξερεις έγω τι έκαμα σήμερα;

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Τι;

ΠΑΓΩΝΑ. Σου έγραφα το νέο σου κοστούμι.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Ά!

ΠΑΓΩΝΑ. Μάλιστα το τέλειωσα και θά το φορέσης
αυριο το πρωί στην εκκλησιά. Στάσου να στο
φερώ να το δής. (Πάει και το φέρνει). Μά
με δύο ρεταλίκια ένα κοστούμι φινό! Νά οι
κοινωνία από πεντακόσιες δραχμές! Τι λές;

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Χρ!

ΠΑΓΩΝΑ. Φόρα το κ' άφρησε το νάξια. (Τον βο-
ρεί να το φορέσει). Έκαστα σου πάει!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Με στενεβεί στις μασάλες.

ΠΑΓΩΝΑ. Δεν είναι τίποτα, θ' άνοιξη.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Το πανταλόνι κάνει σούρες...

ΠΑΓΩΝΑ. Θά πέσουν!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Ό γυακάς χάσκει... ο καβάλλος...

ΠΑΓΩΝΑ. Έ, πάψε πιά! Γυρεύεις και τα ρέστα!

Βγάλτο και κρεμάσε το προσεκτικά. Πιστώ!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Τι;

ΠΑΓΩΝΑ. Μά λαδιά στο παντελόνι σου!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Στο καινούργιο;

ΠΑΓΩΝΑ. Όχι στο παλιό! Άπρόσεχτε, άκάθαρτε,
τουπατζήλη, που την ψώνισες; Νά, νά, εδώ
στο πίσω μέρος, μά λαδιά σαν τάλληρο.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Δεν θυμούμαι να κάθισα πουθενά!

ΠΑΓΩΝΑ. Άχ, άχ, θά με συγχίσης πάλι! Γρήγορα
φερε μου τη σόνη.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Την έχωσα κατά λάθος χθές.

ΠΑΓΩΝΑ. Την έχωσα; Την έχωσα; Όχι! Όχι! Θά...

Με σύγχισες! Άχ, θεέ μου, τι θ'άπογίνω μ' αυτόν
τόν άνδρα; Ό! πού από κακό πνιγμό να πιάς!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Δέν θυμούμαι να κάθισα πουθενά!

ΠΑΓΩΝΑ. Άχ, άχ, θά με συγχίσης πάλι! Γρήγορα
φερε μου τη σόνη.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Την έχωσα κατά λάθος χθές.

ΠΑΓΩΝΑ. Την έχωσα; Την έχωσα; Όχι! Όχι! Θά...

Με σύγχισες! Άχ, θεέ μου, τι θ'άπογίνω μ' αυτόν
τόν άνδρα; Ό! πού από κακό πνιγμό να πιάς!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Δέν θυμούμαι να κάθισα πουθενά!

ΠΑΓΩΝΑ. Άχ, άχ, θά με συγχίσης πάλι! Γρήγορα
φερε μου τη σόνη.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Την έχωσα κατά λάθος χθές.

ΠΑΓΩΝΑ. Την έχωσα; Την έχωσα; Όχι! Όχι! Θά...

Με σύγχισες! Άχ, θεέ μου, τι θ'άπογίνω μ' αυτόν
τόν άνδρα; Ό! πού από κακό πνιγμό να πιάς!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Δέν θυμούμαι να κάθισα πουθενά!

ΠΑΓΩΝΑ. Άχ, άχ, θά με συγχίσης πάλι! Γρήγορα
φερε μου τη σόνη.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Την έχωσα κατά λάθος χθές.

ΠΑΓΩΝΑ. Την έχωσα; Την έχωσα; Όχι! Όχι! Θά...

Με σύγχισες! Άχ, θεέ μου, τι θ'άπογίνω μ' αυτόν
τόν άνδρα; Ό! πού από κακό πνιγμό να πιάς!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Δέν θυμούμαι να κάθισα πουθενά!

ΠΑΓΩΝΑ. Άχ, άχ, θά με συγχίσης πάλι! Γρήγορα
φερε μου τη σόνη.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Την έχωσα κατά λάθος χθές.

ΠΑΓΩΝΑ. Την έχωσα; Την έχωσα; Όχι! Όχι! Θά...

Με σύγχισες! Άχ, θεέ μου, τι θ'άπογίνω μ' αυτόν
τόν άνδρα; Ό! πού από κακό πνιγμό να πιάς!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Δέν θυμούμαι να κάθισα πουθενά!

ΠΑΓΩΝΑ. Άχ, άχ, θά με συγχίσης πάλι! Γρήγορα
φερε μου τη σόνη.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Την έχωσα κατά λάθος χθές.

ΠΑΓΩΝΑ. Την έχωσα; Την έχωσα; Όχι! Όχι! Θά...

Με σύγχισες! Άχ, θεέ μου, τι θ'άπογίνω μ' αυτόν
τόν άνδρα; Ό! πού από κακό πνιγμό να πιάς!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Δέν θυμούμαι να κάθισα πουθενά!

ΠΑΓΩΝΑ. Άχ, άχ, θά με συγχίσης πάλι! Γρήγορα
φερε μου τη σόνη.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Την έχωσα κατά λάθος χθές.

ΠΑΓΩΝΑ. Την έχωσα; Την έχωσα; Όχι! Όχι! Θά...

Με σύγχισες! Άχ, θεέ μου, τι θ'άπογίνω μ' αυτόν
τόν άνδρα; Ό! πού από κακό πνιγμό να πιάς!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Δέν θυμούμαι να κάθισα πουθενά!

ΠΑΓΩΝΑ. Άχ, άχ, θά με συγχίσης πάλι! Γρήγορα
φερε μου τη σόνη.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Την έχωσα κατά λάθος χθές.

ΠΑΓΩΝΑ. Σου άπαγορεύω να τόν ζηλεύεις! Έκει-
νος τώρα εδρεύεται μεταξύ τών άγγέλων.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Καλά, καλά. Θεός τωχρόν τον. Άς
δούμε τι θ' άποκόμουμε τώρα με τη λαδιά.

ΠΑΓΩΝΑ. Πήγαινε να βάλης νερό να βράζει. Έγώ
θά πεταχθώ να πάρω σόνη. Βάλε περισσότερο
νερό. Θά χείσαστη και για τα τζάμια. (Φεύγει).

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. (Μόνος). Στοιχηματίζω πώς ο κα-
τάν Σορόκος δεν πνίγηκε τυχαίως. Αποκό-
νησε για να μη γυρίση κοντά της! (Στρέφει και
βλέπει το νέο του κοστούμι). Άχ, και αυριο αυτά
τά γιορτινά! Αφού δεν έχω το θάρρος να τα φο-
ρέσω, γιατί να μην έχω το θάρρος να τα πε-
τέσω στον τενεκώ των σκουτιδιών; (Διευθύνεται
προς την κουζίνα με άμειως σταματά. Κάποιας
κτύπη. Άλλάζει διευθύνονται και πηγαίνει και άνοι-
γει).

ΣΟΡΟΚΟΣ. (Μπαίνοντας). Η κατεπάνισσα κάθει έδώ,
ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Δεν είναι πιά κατεπάνισσα. Ο κατε-
πάν Γιάννης πνίγηκε, πρότεροι... Τώρα είναι γυ-
ναίκα μου.

ΣΟΡΟΚΟΣ. Λοιπόν, μπορούμε να κουβεντιάσουμε!
Είμαι ό κατεπάν Γιάννης.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. (Κατάχωντος). Δεν πνίγηκες;...

ΣΟΡΟΚΟΣ. Όχι, έντελώς. Είδα το χάρο μ' άνοιχτά
τά ματια, με το γρηφό μου είχε ακόμα μέρες
να ζήσω.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Καί... τώρα;

ΣΟΡΟΚΟΣ. Τώρα θά κανονίσουμε τα πράγματα οι
δύο μας. Έπιτρέψέ μου να καθήσω. (Βράζει το
τσιμπούκι του και καπνίζει). Ωραίο εν το σπι-
τάκι σας. Ά, το έχετε ακόμα το βενετσιάνικο τρι-
πέρι; Έγώ τής τάφερα... Όπου λές λοιπόν...

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. (Με φόβο). Δεν... δεν έπιτρέπει το
κάπνισμα στο σαλόνι.

ΣΟΡΟΚΟΣ. Τα ξέρω, τα ξέρω όλ' αυτά... Την ξέρω
έγώ την Παγώνα καλύτερ' από σένα. Χμ! δεν
μου λές; Σε βάσει να πλένης τα πατώματα.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Όχι, μόνο τα τζάμια.

ΣΟΡΟΚΟΣ. Ά, ναι, τα τζάμια ήθελα να πώ... Και
τα μαχαιροπήρουνα, και τις κατσαρόλες... Κάθε
ξέρω κ' έγω απ' αυτά. Ά, με τις θυγείες και
το νέο σου κοστούμι!

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Πώς το κατάλαβες;

ΣΟΡΟΚΟΣ. Το ράφηνό της φαίνεται από μια ώρα
μακριά. Μά και ή μπαμπούρα της...

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Και όμως μου φαίνεται πώς δεν θά
το φορέσω το παντελόνι αυτό έγώ... Τώρα
πού ήθελες έσύ...

ΣΟΡΟΚΟΣ. Ά, φίλε μου, άκριβος γι' αυτό ήθελο
να σου μιλήσω. Είσαι ένας άνθρωπος συμπαθη-
τικός, ζής με τη γυναίκα σου ήσυχα, μού φαί-
νεται πώς δεν έχω το δικαίωμα να σάς χαλάω
τη ζωή... Έγώ βλέπετε πνίγηκα... είμαι για
δύους πνιγμένος... Λοιπόν σκεπτομαι να ξανα-
φύγω, άλλα πρέπει κ' έσύ καί να μου δώσεις γι'
αποζημίωση, έστω και πεντακόσιες δραχμές...

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Μπ! Μπ! Δεν έχω! Μά και νόμο
δεν θά δεχόμουν να γίνω άφορημ' να χάσω
έναν άντρα της γυναίκα του και τέτοια γυναικά!
Φεύγω έγώ.

ΣΟΡΟΚΟΣ. (Πιάνοντας τον από το μαντίλι). Όχι, όχι!
Δεν θέλω να θυσιασθής για χάρι μου! Εσένα
συγκαταβατικός, άδωσ μου μόνον τραχίες
δραχμές. Τραχίλιες δραχμές δεν είναι τίποτα
μπροστά στη γυναίκα σου θά χάσω.

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Τό καταλαβαίνω, μ' δέν μπορώ
να καταχρασθώ της καλοσύνης σου. Όχι, τόπος
ιπποτισμός. Χαίρε.

ΣΟΡΟΚΟΣ. (Άρπάζοντας τον απ' τους ώμους). Στά-
σου. Συλλογίσου τι χάνεις! Τό σπικαί σου, τή
ζωή σου, τη γυναίκα σου. Σε λυπάμαι, φοκαρά!
Άντε! Δός μου μονάχα έκατό δραχμές... Έκατό
δραχμές και δεν θά με ξαναβείς στα μάτια σου.

(Κτύπος κάτω στην πόρτα).

ΣΑΛΟΥΤΣΟΣ. Χτυπάνε!... Στάσου να ιδώ ποιος έ-
ναι. (Όρμά προς τη σκέλη).

ΠΑΓΩΝΑ. (Ψάλλόν κάτου). Πού τρέχεις τέτοια ώρα
φας καπέλλο;

ΣΟΡΟΚΟΣ. Ό! ή φωνή της Παγώνας. (Πηδά απ' το
καπέλλο).

ΠΑΓΩΝΑ. (Ανεβαίνοντας). Θεέ μου τι σπάθηκε!
(Βλέπει στο δρόμο, μέσ' στο σούσουρο το Σορόκο
που τρέχει πάνω απ' το Σαλούτσο). Ό! Ό! Τό
φάντασμα του μακαρίτη!

ΘΕΜ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ
ΤΟΥ
ΦΡΑΓΚ. ΠΑΖΟΚΗ

ΤΡΑΓΟΥΔΑΤΕ ΚΑΘΩΣ ΤΑ ΦΤΙΑΝΕΤΕ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ
Ο ΚΟΣ
ΓΕΡΑΣ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

— Κάτι βλέπω! Τραγουδάς. Ή;
— Τό τραγουδί διαφρονεί τη δουλειά.

— Και διώχτει τις σκέψεις.

— Πάντα μένουν άρκετές...

— Μά γιά σάς ό πόλεμος καρποφορεί...

— Άς είναι καλά αυτά τα μπράτσα. Δέν παροπο-
νιούμαι.

— Προμηθεύετε την Κυβέρνηση;
— Η Κυβέρνηση βρόσκειται στην άκρη της σκά-
λας κ' έγω στο πρώτο σκαλοπάτι.

— Κ' έχετε έτσι την άνεσί σας. Κερδίζετε;

— Όχι περισσότερο απ' το προτιμώμενο.

— Τό κέρδος είναι πάντα το προτιμώμενο για κεί-
νον που τό τσεπώνει.

— Ίσως γάνε κ' έτσι!

— Και δεν κάνετε παρά μόνο δεκανίκια;

— Δεκανίκια, δεκανίκια! από τό πρωί ως τό βράδυ
δεκανίκια.

— Εξόχλη δουλειά για έναν επιπολοπό άν κ' έσας.

— Τι να κάνουμε; Συμμορφωνόμαστε με τις πε-
ριστάσεις. Έπιπτα πουλιούνται λίγα σήμερα. Άγω-
νισάστε το λοιπόν με τα δεκανίκια.

— Καλή έφύεργεια.

— Τυχαία. Δέν τά ζήτησα έγώ. Μά μέρα που
είμον έδώ στο μαγαζί, σκεπτικός γιατί δούλευα
τό βρόντο, ήρθ' ένας καλός άνθρωπος, ένας πτωχός.
κουτασιόνας με τό χειρότερον τρόπο. Είτανε κοι-
λός, και τό δεκανίκι του είτανε σε κακή κατάσταση,
σχεδόν άχρηστο. Μου τό διορθώνετε;

— Δεν έχω μονόλερτο, για την άγία του θεού!... Για
την άγία του πλησίον-άπάντησα, παρατήστε τό
θεό ήσυχο! Εκεί όπου βρίσκεται. Κ' έπήρα στο χέρι
τούς άλλους ανθρώπους. Γιατί, πρώτα-πρώτα είνε
χριστιανοί και υπομένουν...

— Ά! όσο γι' αυτό μάλιστα. Γνωρίζετε τόν άντρα
της Μαρίας; Όρκίζομαι κ' έλεγε διαν έμίσους:

— Νά σκοτεινό, πάλι καλά, υπομονή! γιά να χάσω τό
πρόσι... θατοχρόνισσα καλύτερα. Τράσσα και τά
δυσ' και τόν είδα προχθές κάτω από την κληματιά,
να πνή χειροκίμενος με τούς φίλους του!

— Φυσικά. Η ουσία είνε να ζήσουμε, όσο έχουμε
με ψυχή, ό έτοιμο τό παλαιοκουφάρο. Καί γιά να
ζήσουμε, πρέπει να υπομένουμε, δλοι, δλοι σου λέω.
Ολοι είμαστε παραμορφωμένοι, και γιά να περπατή-
σουμε έχουμε ανάγκη από στήριγμα. Τα περισσότερα
κολοβώματα είν' εκείνα που δέ φράντουν κ' αυτά
είνε και τά χειρότερα.

— Μπορεί. Κοιτάχτε τόν Έρρίκο μου! Ψηλός,
γερός σαν πέτιο, μά δεκάδη χροών παιδί και φαι-
νεται σαν πέντε. Τώρα δεν έπιπτα πιά. Θά μείνη
έτσι για πάντα. Ό, δέ θάταν καλύτερα νάχε λίγο
περισσότερο μυαλό και να πήγαμε κοντάς; Όχιος
άν μου προσφύγατε την μεταβολή, σάν πατέρας, δεν
έξω άν θά τη δεχόμουνε.

— Σωστά, ποιος δέχεται κ' άλλάρ' ένα κακό μ'
ένα άλλο; Ό άνθρωπος δεν αποφασίζει την άλλαγή.
Ό άνθρωπος προσπαθεί να διορθώσ' ό άνθρωπος
κάνει δεκανίκια. Η εργασία τό καταρτίζουν αυτό, ή
εργασία δλων. Δέν σάς φαίνεται πώς είν' έτσι; Έ!

— Άκόμα κ' εκείνοι που τυπώνουν βιβλία, κάνουνε
αυτό που κάνετε κ' είνε: δεκανίκια κάνουνε, δεκα-
νίκια! Η ανθρώπινη δεκανίκια χρειάζονται απ'
διαν άρχιος να σκεπτόμεθα.

— Τώρα μιλάτε σε δύσκολα πράματα.

— Λόγια και... ορανόματα. Μία φλόγα και πών!
Κάθε τόσο χρειάζεται και μία φλόγα, για να καθα-
ρίζη την ψυχή. Νά, τό σακκί γέμισες είνε ώρα να
φύγω. Νύχτωσε. Καλή νύχτα. Κι αυριο τά ξαναλέμε.

— Ό επιπολοπός τόν κοιτάζει απ' τό κατώφλι κ'
αποκαταλείται προς την έξοχ. Προβάλλει ακόμα
κόκκινη από τόν ήλιο μία κορυφή, ή τελευταία. Η
σκιά είνε γαλάζια. Ο ούρανός καταβαίνει επάνω στη
γη. Τι χορδάκια εντάσσονται. Τι γαλήνη!

— Ό επιπολοπός ανακατεύεται με τό σκοτεινό το
μαγαζί, ξαναπροσπαθεί στο μελανό τετράγωνο
που βλέπει στην αλή. Τό παιδί του κάθεται και
παίζει με αποκομμένα έξωλα, κονιά στις ρούδες ενός
γεγραμμένου, που είνε γεμάτο δεκανίκια, καμωμένα
δέματα, κ' άπάνω σε κάθε δέμα και μία μικροπνή
έντεκα.

— Έρρίκο! Πρέπει να πάμε στο σταθμό να τά
στείλουμε, παιδί μου.

— Ό Έρρίκος άφνειο τά παιχνίδια, σηκώνεται και
περιμένει απάλητος όπως κ' οι ρούδες. Ό επιπο-
λοπός μαρσιέει ακόμα μια νουζία δεκανίκια, από μίαν
άκρη μίς στο σκοτεινό: τά δένει, τά βάζει την έτε-
κία κ' άπρόσεχτος, άφαιρέματος άς σκέψεις... Και
τραγουδάς καθώς τά φτιάχνει:

Σημαίνει έσπερμός. Τα καμπανίσματα πέφτουν
στην αλή, σά διαγίνε ό πνιγμός. Ό άέρας γεμάτος
με χαλασμένα σπείφια. Τα γελιδνία άγωνίζονται να
πλέσουν ένα έρωτικό φράδι από σκέψη ό σκέψη. Ό
επιπολοπός καταβράζει τά καπέλκια του μαγαζιού,
έπειτα βγαίνει από την αλή, πίσω απ' τό χειραμάτι.

— Τότε έμείς δεν πρέπει να έχουμε καρδιά;
— Εκείνη την «καίτια» καρδιά! Τό πράμα άλλα-
ζει. Δέν είνε πώς δεν την έχουμε και πώς δεν την
φανερώνουμε όταν τό καλέσει ή ανάγκη; μά δεν τη
βαστάμ' έδώ στην άπαλήμ μας, πάντα μπροστά στα
μάτια τών ανθρώπων. Είσις... με τά χέρια δουλεύουμε
κ' ή καρδιά παίζει τη μουσική της. Άντίς εκείνοι...
Μά θεέ μου, άν θάπρεπε να τά συλλογίζομαστε όλα,
πώς θά χτυπούσε πιά; Η ζωή είν' ένας δρόμος.
Πρέπει να βαδίζουμε. Άν σταματήση κανένας σε
κανένα γαντάκι, θά σπασίει.

— Δες σοστό! Μά καμιά φορά πρέπει να συλ-
λογίζομαστε, με τό στανό. Τώρα μάλιστα με τόν πό-
λεμο...

— Ό πόλεμος είνε πάντα. Δέ βλέπτε, δέ γίνεται
λόγος γι' αυτόν, μά ό άνθρωπος ποίμει αδιάκοπα
τόν κόσμο, σε κάθε στιγμή. Σε κάθε στιγμή! Έσείς
καθόσασ' έδώ και τραγουδάτε, και ποιος ξέρει πόσα
μυλιονία άγνους άνηχούνε διόλου! Άν τις οκε-
φώμασε δέ θά μπορούσαμε να ζήσουμε χαρούμενοι,
ούτε ήσυχοι.

— Έχετε δικιο.

— Και προσθέτε πώς τό λάθος είνε όλωνών μας,
κοινό. Μά τί μάς άφιος ό θεός για να τό ξεπερώ-
σουμε; Νά εργασάστε! Νά, τό φάρμακο! Άν
όλοι, όλοι εργαζόμαστε, χωρίς άλλ. δέ θάχα' έσείς
να κάμτε τόσα δεκανίκια.

— Ηθέλα νάταν έδώ εκείνος ό τεμπέλης να σάς
άκούση.

— Και θά τοίλε' ακόμα πώς όσο κι άν είνε άξιο-
λύπητος εκείν' ό άμοιρος, για τούς οποίους κάνετε τά
δεκανίκια, δεν είναι όμως και πολύ περισσότερα απ'
τούς άλλους ανθρώπους. Γιατί, πρώτα-πρώτα είνε
χριστιανοί και υπομένουν...

— Ά! όσο γι' αυτό μάλιστα. Γνωρίζετε τόν άντρα
της Μαρίας; Όρκίζομαι κ' έλεγε διαν έμίσους:

— Νά σκοτεινό, πάλι καλά, υπομονή! γιά να χάσω τό
πρόσι... θατοχρόνισσα καλύτερα. Τράσσα και τά
δυσ' και τόν είδα προχθές κάτω από την κληματιά,
να πνή χειροκίμενος με τούς φίλους του!

— Φυσικά. Η ουσία είνε να ζήσουμε, όσο έχουμε
με ψυχή, ό έτοιμο τό παλαιοκουφάρο. Καί γιά να
ζήσουμε, πρέπει να υπομένουμε, δλοι, δλοι σου λέω.
Ολοι είμαστε παραμορφωμένοι, και γιά να περπατή-
σουμε έχουμε ανάγκη από στήριγμα. Τα περισσότερα
κολοβώματα είν' εκείνα που δέ φράντουν κ' αυτά
είνε και τά χειρότερα.

— Μπορεί. Κοιτάχτε τόν Έρρίκο μου! Ψηλός,
γερός σαν πέτιο, μά δεκάδη χροών παιδί και φαι-
νεται σαν πέντε. Τώρα δεν έπιπτα πιά. Θά μείνη
έτσι για πάντα. Ό, δέ θάταν καλύτερα νάχε λίγο
περισσότερο μυαλό και να πήγαμε κοντάς; Όχιος
άν μου προσφύγατε την μεταβολή, σάν πατέρας, δεν
έξω άν θά τη δεχόμουνε.

— Σωστά, ποιος δέχεται κ' άλλάρ' ένα κακό μ'
ένα άλλο; Ό άνθρωπος δεν αποφασίζει την άλλαγή.
Ό άνθρωπος προσπαθεί να διορθώσ' ό άνθρωπος
κάνει δεκανίκια. Η εργασία τό καταρτίζουν αυτό, ή
εργασία δλων. Δέν σάς φαίνεται πώς είν' έτσι; Έ!

— Άκόμα κ' εκείνοι που τυπώνουν βιβλία, κάνουνε
αυτό που κάνετε κ' είνε: δεκανίκια κάνουνε, δεκα-

ΦΡΑΝΤΣ ΧΑΛΣ, Ο ΔΥΣΤΥΧΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ ΓΕΛΙΟΥ

Οι Όλλανδοί ζωγράφοι ήταν κυρίως προσωπογράφοι. Με την διαφοράν ότι, άλλοι εξωγράφιζαν την μορφήν των ανθρώπων, άλλοι την μορφήν της χώρας των, της ιδιοτύπου ζωής της και των ιδιαιτέρων εθίμων των.

Ήσαν, τρόπον τινά, περιγραφικοί, αφηγηματικοί, αναπαριστάνοντες την γύρω ζωήν των με κάποιαν επιφανειακήν περιγραφήν, μη φροντίζοντες διά τὸ βάθος της έννοιας, μη ένδιαφερόμενοι διά σχολάς, μη σκυζόμενοι τέλος πάντων διά την μεγάλην τέχνην, αλλά προσφέροντες εις τούς συγχρόνους των μίαν υπηρεσίαν παρομοίαν με την του φωτογράφου σήμεραν.

Με αυτό βεβαίως δέν θέλω νά είπω ότι δέν έχει νά επιδείξη ή Όλλανδική τέχνη καλλιτέχνας και έργα αξία νά εύρισκουν θέσιν εις την ιστορίαν της τέχνης και τόν θαυμασμόν των συγχρόνων των και των συγχρόνων μας. Από αυτόν τόν χαρακτηρισμόν, βεβαίως, πρέπει νά εξαιρεθοῦν μερικοί, όπως ο μέγας Ρεμπραντ, ο οποίος, και μόνος, άρκει νά γεμίση όλην την Όλλανδικήν τέχνην και νά προβάλλη τὸ ὕψος του άπέναντι πολλών μεγάλων καλλιτεχνών.

Την επιφανειακήν αυτήν καλλιτεχνικήν απόδοσιν έφθασεν εις τελειότητα ο Φράντς Χάλς, ή δόξα της Αμβέρσας, άν και έζησεν εις τὸ "Αρλεμ και εκεί έδημιούργησε τὸ ωραίον πλήθος των έργων του, εκεί ειδεν ήμέρα, εύτυχίας, εκεί ήτο τὸ στάδιον των άταξιών του και των μικροερίδων του, εκεί έδυστύχησε και εκεί άπέθανε πτωχός, εις ένα γηροκομείον, έτών ογδοήκοντα, δοκιμάσας τὰ πάντα κατά την μακράν ζωήν του.

Έγεννήθη εις την Αμβέρσαν την ωραίαν Φλαμανδικήν πόλιν των ναυτικών και των τοιογράφων, με τὰς λεπτοκαλισμένας εκκλησίας της, που χύνουν τὰς μελωδίας των κωδώνων υπεράνω των άπειραρίθμων πλοίων των άγκυροβολημένων κατά μήκος των όχθών του Σκάλδους.

Πολλαι ειδήσεις διά την ζωήν του δέν υπάρχουν· όλίγαι ληξιαρχικαι σημειώσεις μας πληροφοροῦν ότι Φράντς Χάλς ο έξ Αμβέρσας, έγεννήθη τῷ 1580, ένυμφεύθη τῷ 1601 και ότι κατά τῷ 1616 έδειρε τόσον πολλή την άτυχή σύζυγόν του, μεθυμένος ών, ώστε δέν έπρόφθασε ούτε λόγον νά δόσῃ διά την βαρβαρότητά του αυτήν, διότι ή δύσμοιρος σύζυγος άπέθανεν, άγνωστον άν από τὰς κακώσεις ή από άλλην αίτίαν.

Όπως δήποτε ο ζωγράφος που άπετύπωνε, με τόσον τελειότητα, τὰ γέλια και την χαράν του οίνουπότου γλεντζέ, άμέριμνος και άσυγκίνητος διά τὰ γύρω του, κατά τὸ 1617 ένυμφεύθη εκ νέου και μετ' όλίγας ήμέρας έβάπτισε μίαν κόρην, την όποιαν έφερεν εις φῶς ή όλίγον διαστακτική σύζυγός του.

Έννοείται ότι αυτό ήτο φοβερόν σκάνδαλον διά την σεμνότυφον και περιορισμένην κοινωνίαν του εϊρηνικού "Αρλεμ. Αλλά ή τέχνη του Χάλς ήτο τόσον εύχάριστος, ώστε έξηκολούθησεν ή φήμη του νά τόν κάμνη περιζήτητον και αγαπητόν.

Παρά την άτακτον ζωήν του τόν έδέχθησαν εις ένα στρατιωτικόν σώμα τοξοφόρων-τιμηλίαν περιζήτητος την εποχήν εκείνην.

Τότε έξετέλεσε και τόν περίφημον πίνακα «Τὸ γεῦμα των άξιωματικών των τοξοφόρων

του 'Αγίου Γεωργίου», όπου παρίστανται οί άξιωματοῦχοι του σώματος περι στολισμένην τράπεζαν, όπως ήτο ή συνήθεια της εποχής, νά γίνωνται αϊ όμαδικαι προσωπογραφίαι. Κατόπιν, έπειδή ήρεσε και έπληνέθη πολύ τὸ έργον αυτό, έξετέλεσε και άλλους όμοίους πίνακας, όπως των άξιωματικών του τάγματος άγίου Ιωσήφ και των άξιωματικών του τάγματος του άγίου Αδριανού.

Μαζὺ με αυτάς τὰς όμαδικὰς προσωπογραφίας έξετέλεσε και πλήθος μεμονωμένων προσώπων με δεξιότητα άπαράμειλλον, με ωραία και εύχάριστα πρόσωπα, με θαρραλέαν και σταθεράν κίνησιν του χρωστήρος και ιδίως με καταπληκτικήν ζωντάνια προτέρημα τὸ όποιον καλύπτει όλοσχερῶς την επιφανειακήν αυτήν μελέτην, την έστερημένην τελείως ψυχολογίας· κάτι τὸ αντίθετον έντελῶς από τὰς προσωπογραφίας του Χολμπάιν, του όποιου εινε τόσο ή ψυχολογική μελέτη, ώστε καταντά κάποια άδιακρισία, ή άποκάλυψις αυτή της ψυχής του εικονιζόμενου προσώπου.

Ο Χάλς, δέν έσκοτίσθη πολύ νά άναζητήσῃ περισσότερο βάθος και σκέψιν εις τὰ προτύπα του. Ίσως διότι δέν εύρίσκοντο αυτά καθόλου μέσα εις την κεφαλήν του άδιαφόρου και άσκέπτου γλεντοκόπου. Η εργασία του διεκόπτετο από άτελεύτητα και ζωηρά φαγοπότια με άλλους όμοίους του (μήπως και ο

Παιδες αδοντες
(Μουσείον του Cassel)

προστατών του, όπως στυνήν και άγρίαν έβλεπε την ζωήν. Αλλά αυτό εξαγνίζει τόν άτακτον βίον του· ίσως εινε τὰ καλλίτερα έργα του — εκεί φαίνεται ότι έσκέφθη επί τέλους ο ζωγράφος, ότι τὰ υποδείγματά του δέν είχαν μόνον χαρακτηριστικά γελώντας ή μειδιώντας, αλλά ήσαν και άνθρωποι σκεπτόμενοι, με νοῦν και καρδίαν. Όποιος άντικρύζει τὰ δύο αυτά τελευταία έργα του Χάλς βλέπει ότι δέν ήτο επιδέξιος μόνον τεχνίτης, αλλά ικανός και νά σκεφθῇ και νά κινηθῇ κατόπιν έπιγνώσεως και μελέτης.

Έννοείται ότι εις τὰ έργα αυτά φαίνεται ο γέρον-τὸ χέρι του τρέμει όλίγον εις τὸ σχέδιον. Κάποια άδυναμία διαφαίνεται και άπόλεια της πεποιθήσεως εις την δεξιότητάν του. Αλλά ως χρώμα εινε από τὰ τελειότερα έργα του· ιδίως δείχνει θησαυρούς πλούτου εις τὰς έναλλαγὰς του μελανού και του φαιού, τὰ όπια εινε τὰ κυριαρχούντα χρώματα.

Ο Χάλς άφῃκε περι τὰς εκατόν προσωπογραφίας μεταξὺ των όποιων τὸ ωραιότερον εινε ή Μάγισσα του "Αρλεμ με ρινωμένον πρόσωπον και την άπαραίτητον κουκουβάγια, ή ωραία Τσιγγάνα και ιδίως ή προσωπογραφία του Καρτεσιού.

Ο Χάλς μόνον ότι εξωγράφιζεν επιφανειακῶς, έν τούτοις έδιδε και εις τὰ πλέον άδιάφορα και τὰ πλέον άδρανῆ πρόσωπα μίαν άκτίνα ζωής και εύφυίας, κάτι τὸ εύχάριστον και τὸ κολακευτικόν διά τὸ εικονιζόμενον πρόσωπον, και ίσως είχαν άδικον ο Βάν Ντυκ κατηγορών τον Χάλς ότι δέν έτελέωσε κανένα έργον του. Απλούστατα δέν είχε τίποτε άλλο νά προσθέσῃ.

Τὸ γέλιο εις όλας τὰς ποικιλίας του, αυτό ήτο τὸ φόρτε του, και αυτό χαρακτηρίζει τὸ έργο του. Σε τόσον, ότεν θέλη, κάμνει και μορφάς γαληνιαίας, ασθάρας, που φθάνουν κάποτε την χαράν και την επιβλητικότητα πινάκων του Βελασκνέθ.

Καλλίτερον πάντως άλλου, λέγει περι αυτού ή επίσημος κριτική, έννόησε την άνάγκην νά έμψυχώνῃ τὰ πρόσωπα και νά μη δουλεύῃ εις την ομοιότητα. Τὸ ένδιαφέρον της ζωγραφικής έγκειται ες τὸ μάτι, εις τὸ αίσθημα, εις την εργασία του ζωγράφου, όχι εις τὸ παριστάμενον πρόσωπον ή πράγμα. Έτσι δέν ένδιαφερόσθαι τὰς χάρες ή τὰς λύπες των προσώπων των όποιων έκαινε τὰ πορταίτα, παρά εἴς όσον τὰ αίσθήματα αυτά έξεφάνιντο εις τὰ όρατά χαρακτηριστικά της φυσιογνωμίας των.

Εξ άλλου εις τὰ πρόσωπα του δέν έδιδε έκφρασιν γενικήν, αλλά την έκφρασιν μιάς στιγμῆς χαρακτηριστικῆς — ο' αυτήν συνώψιζε την ζωήν ολοκληρου του άτόμου.

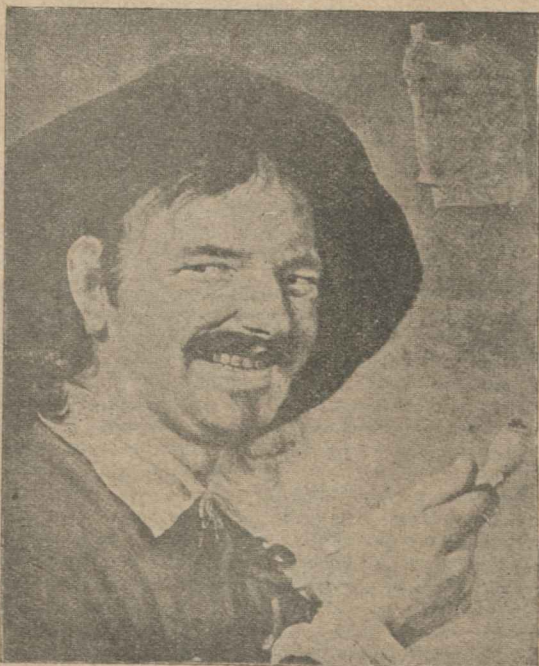
Εργα φαντασίας και τοπεία, και κεφάλια μικρών παιδιών — έκαμεν ελάχιστα. Σχεδιασμένα διόλου και όσα εύρίσκονται, άμφισβητούνται. Με δύο λόγια: στάθηκε ο κατ' έξοχήν μάλιστα του γέλιου εις την ζωγραφικήν.

ΣΤΕΦ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η τσιγγάνα
(Μουσείον του Λούβρου)

Γιόγρια δέν υπέπιπτεν εις αυτό τὸ άμάχημα;), ή εύθυμος διάθεσίς του ήτο όλίγον βοηθητική φιλοσοφικῶν σκέψεων και βαθειών μελετών. Εξωγράφιζεν όπως έβλεπε την ζωήν. Ίδίως άπετύπωνε τὸ γέλιο, από τόν πλατύτατον γέλωτα του τρελλού μέχρι του άπλου μειδιάματος του άξιοπρεπούς ευγενούς της εποχής του. Και άπόδειξις ότι εξωγράφε κατά τὰ συναισθήματα της στιγμῆς, κατά τὰς άμπώτιδας και παλιοροίας της χάρας και της λύπης, εινε δύο από τὰ τελευταία του έργα, έκτελεσθέντα εις τὸ γηροκομείον του "Αρλεμ, όπου, δυστυχῶς, άνευ νεότητος, χρημάτων και οίκογενείας, έγεύετο τόν πικρόν άρτον της ελεημοσύνης, περισυλλεγείς εις τὸ γηροκομείον από οίκτον πρὸς τὸ παρελθόν μεγαλείον του όμοτραπέζου των άξιωματικών των τοξοφόρων του "Αγίου Γεωργίου, πρὸς τόν σύντροφον των άταξιών των χρυσωμένων γλεντζέδων, πρὸς τὸν επιδέξιον τέλος καλλιτέχνην τόσον ωραίων και θαυμαστών προσωπογραφιών. Οι πίνακες αυτοί εινε δύο· ο εις οί πέντε διευδυνται του Γηροκομείου όπου παριστάλετο ο Χάλς και ο δευτερός· οί τέσσαρες διευδυνται του αυτού ασύλου. Βεβαίως ή εύγνωμοσύνη έκίνησε τὸν χρωστήρα του. Αλλά ποία κολοσσιαία διαφορά από τὰ πρώτα του έργα! Εκάθη όλη ή χαρά και τὸ γέλιο· άνεγνά και σχεδόν άγρια εινε τὰ πρόσωπα των

Ο καπνιστής
(Συλλογή Schloss)